

1573422

Г Данієль Бовуа

Український інститут книги
УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
//ІІІКНИГИ
Головнення бібліотечних фондів 2021

**ТРИКУТНИК
ПРАВОБЕРЕЖЖЯ:
ЦАРАТ, ШЛЯХТА І НАРОД.
1793-1914 рр.**

Дослідження видатного французького історика-славіста професора Даніеля Бовуа, який викладав в університетах Нансі, Лілля й Парижа, присвячене історії Правобережної України – Київщини, Волині й Поділля – у складі Російської імперії (1793–1914).

У центрі уваги – боротьба між російським самодержавством та польськими елітами за панування в цьому регіоні, зокрема, за контроль над українським селянством. Глибоко аналізуючи соціальні, економічні й культурні процеси, автор показує складнощі інтеграції колишніх земель Речі Посполитої в імперію Романових, пояснює, чому польська землевласницька аристократія усупереч зростанню російського націоналізму залишалася аж до більшовицького перевороту привілейованою і успішною групою; висвітлює драматичну долю майже забутих істориками «проміжних» категорій населення, які не вписалися в жорстку станову ієрархію російського суспільства. Доводячи нереалістичність усіх проєктів як полонізації, так і русифікації основної маси населення Правобережжя, книга подає формування української нації як закономірний продукт історичних умов, що склалися на цих теренах.

Книга адресована науковцям, викладачам, студентам, а також широкому колу читачів, які цікавляться вітчизняною історією.

ЗМІСТ

Від перекладачки	5
Передмова	7

ЧАСТИНА I 1793–1830

Розділ 1. Куди ми не підемо й куди слід повернутися	19
Спокуси красивих історій	19
Історичне тло	30
Стан вивчення шляхетського питання	34
Розділ 2. Що робити з «Гербовою голотою»?	66
Спокуса чистки через прорідження	72
Три тимчасові стани статусу безземельної шляхти: Павло I, Державін, Чарторийський	87
Пік добрих намірів влади	106
Підготовка декласації ще до повстання	122
Якби Листопадового повстання не було?	136
Розділ 3. Землевласницька шляхта під оком Санкт-Петербурга	144
Від сеймиків до перших шляхетських зібрань	145
Виборчий закон 1805 року й видимість діалогу	155
Антифранцузька хвиля і конфіскації	168
На Поділлі – суворість, на Волині – милосердя: проблеми інтеграції у 1815 р.	180
Дуже підозріла польська поліція на селі	191
Рештки шляхетської автономії перед 1839 роком	197
Розділ 4. Шляхетський титул і освіта в Україні	213
Нація шляхетська, ідентичність польська, підданство російське	214
Школи в Україні і шляхетський патерналізм	228
Шляхетські школи: відкриття шляху чи глухий кут?	241
Підсумки: 1793–1830 роки	253

ЧАСТИНА II 1831–1862

Розділ 1. Кріпак та його власники. Українське селянство	261
Колонізовані віддавна	261
Нове посилення кріпацтва	266
Чого очікувати від патерналізму?	269
Вміле використання зловживань	276
Як полегшити долю селян?	281
Відділити селян від поляків	284
Закон про інвентарі та його запровадження	288
Сумний кінець владарювання	294
Кому вигідний лібералізм?	298

Розділ 2. Пастка на шляхту. Декласована польська шляхта	313
Хлопчики для биття	313
Усіх на Кавказ!	316
Як їх позбутися?	323
Геть шляхетську солідарність!	330
Машина для перемелювання шляхти	335
Соціально-культурна загибель	343
Розділ 3. Компроміс чи компрометація	355
«Шляхетська автономія»	355
Роль шляхетських зібрань	355
Агенти русифікації	362
Російське право і право винятків	367
Горді у своєму повіті, покірні перед росіянами	374
Останні ілюзії щодо автономії	380
Розділ 4. Аркадія під загрозою	386
Шляхта-зем'яни	386
Насолода від немобільності (магнати й дрібні власники)	387
Культурний терор (школи й преса)	404
Релігійний терор (римо-й греко-католики та православні)	422
Політичний терор: репресії після 1831 року і після «змови» Конарського	438
Спроби асиміляції (вербування багатої шляхти на царську службу)	450
Шляхтичі-землевласники напередодні 1863 року	471
Підсумки: 1831–1862 роки	478

ЧАСТИНА III 1863–1914

Розділ 1. Російсько-польський антагонізм у земельному питанні	487
Сліпа злоба: 1863–1865 роки	487
Продумана злоба: 1865–1875 роки	496
Затятість росіян і протидія поляків: 1875–1888 роки	509
Підсумок здобутків наприкінці століття	519
Розділ 2. Польсько-український антагонізм у земельному питанні	538
Між утиском і протекцією	539
Драма межування	551
Голод на землю	560
Посилення блокади в 1890-х роках	571
Від жакерії до революції	582
Розділ 3. Антагонізм у земельному питанні між поляками	593
Ланка, якої бракувало	593
Кінець однодворців	602
Земля – капіталістична вартість	609
Заспокоїти збунтовану шляхту	619
Злочинне Положення 1886 року	636
Забуття і соціальний занепад	644

1905 рік, або Нещире каяття панів	654
Забута міська шляхта	664
Розділ 4. Як управляти душами	670
<i>А. Релігійні антагонізми</i>	670
Обмеження влади верхівки католицького духовенства	
в Україні	672
Затирання ознак католицизму	675
Обмеження чисельності парафіяльного католицького	
духовенства	678
Наростання експансії православної церкви	682
Релігія і націоналізм	686
Указ про релігійну терпимість 1905 року	
та його практичне застосування	690
Релігія — джерело національного антагонізму	693
<i>Б. Шкільна справа</i>	697
Одержимість влади польським питанням	697
Польсько-російське антиурядове зближення студентів	707
Політичні ілюзії поляків у 1905–1908 роках	719
Розділ 5. Поляки й соціально-економічні зміни	732
<i>А. Нове збагачення польських землевласників в Україні</i>	732
Нові види транспорту	733
Виробництво зерна	736
Винокурні	740
Цукрові заводи	743
Експлуатація лісів	750
Концентрація капіталу	752
<i>Б. Нове польське суспільство в Україні та його сателіти</i>	754
Престижність землі та громадське життя	754
Інтелігенти й офіціалісти	767
Сезонні робітники, іноземні колоністи та євреї	780
Сезонні робітники	780
Іноземні колоністи	785
Євреї	790
Підсумки: 1863–1914 роки	796
Висновки	804
Перелік архівів та бібліотек	809
Список літератури й опублікованих джерел	810
Показчик імен	837
Географічний показчик	859